

افق‌های پیش رو

دریا شود آن رود که پیوسته روان است ...

سایه

بتوانیم هر ساله این روز را پاس داریم و برنامه‌های متنوع علمی را از قبیل همایش و نمایشگاه و اهدای جایزه و برنامه‌های دیگر اجرا کنیم. باری، از آغاز سال ۱۳۸۹ فصلی جدید در ارائه و تدوین برنامه‌های «میراث مکتوب» گشوده شد: برنامه‌ریزی بر پایه سرعت‌بخشی (مدیریت تولید)، پروژه‌محوری (مدیریت پژوهش).

تولید

بخش تولید مرکز، که از مرحله دریافت و ثبت اثر و داوری تا انجام امور فنی چاپ را در بر می‌گیرد، تا کنون در این مرحله گرفتار بوده است که وقتی نتیجه داوری را برای مصحح ارسال می‌کند، چنانکه باید و شاید به نتیجه دلخواه دست نمی‌یابد: مصحح به اشکالات کار خود غالباً با کم‌توجهی می‌نگرد، دستی به سر و گوش کار می‌کشد و سپس با همان ضعفها کار را عودت می‌دهد و سپس — علی‌الدوام — پی‌گیر چاپ و انتشار کار خود می‌شود! این در حالی است که همواره بین سی تا چهل اثر در نوبت صفحه‌آرایی و نمایه‌سازی و دیگر مراحل نهایی آماده‌سازی به سر می‌برد. از آغاز تأسیس این مرکز بنا بر این بود که کارهای مصححان با اصلاحاتی که مرکز صلاح می‌داند —

اگر چشم بر رنجه‌ها و سختی‌های سالیان گذشته ببندیم و در خاطرمان فرازها را در برابر نشیبها برجسته کنیم، می‌توانیم چراغ امید احیای آثار و افکار پیشینیانمان را پرفروغ‌تر نگاه داریم و دیده به آتیه‌ای درخشان‌تر از پیش بدوزیم. آری، به فرموده لسان الغیب:

مقام عیش (عشق) میسر نمی‌شود بی‌رنج

بلی به حکم بلا بسته‌اند روز الست

پانزدهم دی‌ماه، سالروز تولد «میراث مکتوب» است، مرکزی که کار خود را با طرحی ملی آغاز کرد و اینک تبدیل به اتفاقی فراملی و بین‌المللی گردیده است. عنوان «میراث مکتوب» که تا پیش از تأسیس مرکز سابقه‌ای و کاربردی نداشت، اکنون عنوانی شناخته‌شده برای یادکرد هویت فرهنگی ایران اسلامی است و در محاورات و نوشته‌های اهل فضل و دانش فراوان به کار می‌رود. حقیقت این است که به محض آنکه این عنوان بر زبان یا بنان کسی جاری می‌شود، نخستین چیزی که به ذهن متبادر می‌گردد «مرکز پژوهشی میراث مکتوب» است. بنده حقیر نیز هر جا خود را معرفی می‌کنم، تا نگویم «ایرانی میراث مکتوب» از ایرانی و خارجی مرا بجا نمی‌آورند.

اخیراً از شورای فرهنگ عمومی درخواست کردیم که پانزدهم دی‌ماه را روز میراث مکتوب نامگذاری کنند تا

هرچند مصحح قادر یا مایل به انجام آن نبود — این را کارشناسان بخش تولید انجام می دادند و حتی مجدداً کار را با نسخ آن مقابله می کردند. یک بار هم در یکی از سرمقاله های شماره های گذشته گزارش میراث به این معضل اشاره کردم، ولی پس از بحث و گفت و گو با ارباب متن شناس به این نتیجه رسیدیم که دیگر مرکز کارهای مغلوط و ضعیف را راست و ریس نکند و البته برای حفظ شأن آموزشی و تربیتی خود داوری اثر را کامل تر انجام خواهد داد، ولی اصلاح و تکمیل و رفع نقص را به عهده مصحح خواهد گذاشت.

از این روی، به منظور رفع این مشکل و تسریع در امر تولید و نشر کارهایی که از آغاز استانداردهای مورد نظر مرکز را دارا هستند، سیاستهای جدیدی در نظر گرفته شده که اهم آنها بدین قرار است:

۱. در برنامه آینده واحد تولید، بنا بر این است که در وهله اول با مصححانی که استانداردهای علمی مورد نظر را در کارشان رعایت نکرده اند قراردادی برای نشر بسته نشود، مگر آنکه نظرات داوران مرکز را به دقت در کار خود اعمال کند و کار را به حد مطلوب ارتقا دهد.

۲. فعاليتها و مدیریت واحد تولید و واحد پژوهش از یکدیگر تفکیک شده اند: چاپ و نشر طرحهای تحقیقاتی به اتمام رسیده و همچنین تحقیقات و تصحیحاتی که پس از پایان کار برای چاپ و نشر به مرکز پیشنهاد می شوند در واحد تولید پیگیری و دنبال می شود، و تحقیقاتی که از آغاز در شکل طرح پژوهشی به مرکز پیشنهاد داده می شوند و کار انجام آنها با نظارت مرکز صورت می گیرد در واحد پژوهش دنبال می شود.

۳. سیاستهای تشویقی مرکز، مانند اخذ تصویر نسخ خطی برای محققان و دانشجویان و چاپ و پژوهشها و پایان نامه های برتر، همچنان ادامه خواهد داشت.

۴. شمارگان کتابها و تجدید چاپ آثار، از این پس تابع روند فروش و جریان عرضه و تقاضا و اصول حاکم بر اقتصاد نشر خواهد بود. در این روش، هم هزینه های انبار و نگهداری حذف می شود و هم امکان تجدید چاپ آثاری که سالهاست نایاب اند و در بازار موجود نیستند همواره فراهم است.

۵. واحد تولید در آینده ای نزدیک، نشر تحقیقات و پژوهشهایی را که به تصویب مرکز رسیده و مطابق با

نیازسنجیهای مرکز به اهل فن سفارش داده شده و توسط محققان ذیصلاح در دست انجام است، در اولویت قرار می دهد. همانند کاری که در سالهای ۷۳ و ۷۵ صورت گرفت و نزدیک به هفتاد عنوان از آن چاپ و منتشر شد.

۶. نیاز جامعه علمی عصر حاضر به داشتن امکان دسترسی سریع و آسان به تصاویر آثار و متون چاپ شده، ما را بر آن داشت تا با ارسال متمم قراردادی برای کلیه مصححان/ مؤلفان/ مترجمان طرف قرارداد با مرکز، از آنان بخواهیم تا اجازه نشر الکترونیک آثارشان را مرکز بدهند. البته اعلام کرده ایم که در صورت هرگونه انتفاعی از محل فروش دیجیتالی آن آثار، طبق قرارداد حقوق مادی آنان نیز لحاظ خواهد شد. همین جا باید بیفزاییم که تا کنون مرکز اجازه استفاده از متن یا فایل دیجیتالی آثارش را به هیچ شخص یا مؤسسه ای واگذار نکرده و هرگونه بهره گیری این چنینی منوط به اجازه کتبی از مرکز است. البته پس از تبادل و امضای متمم قرارداد از سوی صاحبان آثار یا وارثان آنها، مرکز می تواند با هر سازمانی که آماده همکاری در این زمینه باشد وارد مذاکره شود.

۷. در حال حاضر، مرکز امکان خرید اینترنتی منشوراتش (اعم از کتاب و نشریات) را در پایگاه اینترنتی میراث مکتوب — که اخیراً در سیرت و صورت تغییر یافته و به احسن تبدیل شده است — فراهم کرده و هرکس می تواند از طریق شماره کارت عابربانک خود، کتاب یا نشریه مورد نیاز را اکتساب نماید. مرکز در این مورد نیز تسهیلاتی در نظر خواهد گرفت.

پژوهش

در ساختار تعریف شده جدید، واحد پژوهش مرکز با بررسی و تصویب طرحهای پیشنهادی از سوی مجریان و یا با پیشنهاد دادن طرحهای پژوهشی به افراد صاحب صلاحیت و نظارت بر حسن انجام کار توسط ناظران متخصص، در دبیرخانه پژوهش، چشم اندازها و اهداف مورد نظر خود را با دقت و جدیتی دوجندان دنبال می کند و بدین گونه در نظر دارد هدایت کننده جریانهای فرهنگی و پژوهشی در حوزه متون و نسخ خطی اسلامی باشد. بدین منظور، مرکز درصدد است طی چند طرح پژوهشی، فهرستی از نسخ خطی ارزشمند — با اولویت زمانی و موضوعی تا آغاز قرن نهم — تهیه کند و با مشورت استادان و صاحب نظران،

تجربه می‌کند و در مسیر ارتقای کیفیت و تقلیل کمیت گام نهاده است. شماره‌های اخیر مجله و ضمیمه آن، بر این امر گواهی می‌دهد. گزارش میراث هم در آینده شاهد افزایش نقدها و بررسیها خواهد بود و مجالی برای تضارب آرا و انظار فراهم خواهد کرد. می‌کوشیم که از این پس بیشتر به معرفی و نقد متون و آثار برجسته و کتب مرجع داخل و خارج کشور بپردازیم و مخصوصاً به تحقیقاتی که در شهرستانها صورت می‌گیرد و در مراکز علمی مجال معرفی نمی‌یابد توجهی خاص نشان دهیم.

روابط عمومی: پایگاه اینترنتی، همایشها و ...

روابط عمومی، موتور محرکه هر سازمانی است. در برنامه‌ریزیهای جدید، امور اجرایی سه همایش بزرگ و مدیریت فنی پایگاه اینترنتی مرکز به خارج از سازمان محول شده و نظارت علمی و تأمین محتوایی آنها در داخل سازمان صورت می‌گیرد. به دنبال این تغییرات، فضایی طراحی خواهد شد تا دوستان علاقه‌مند نظرات خود را ارائه کنند و باب تبادل نظر و خبر بهتر از گذشته گشوده شود. و اما سه همایشی که مرکز امسال برپا خواهد کرد:

۱. همایش «امام علی (ع) و میراث»، با همکاری کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران در ششم آذرماه همراه با رونمایی از چند اثر:

- چاپ عکسی نسخه‌ای نفیس از نهج البلاغه کتابت ۴۸۳ق.

- چاپ علی‌نامه (به صورت حروفی)

- چاپ عکسی نثر اللغالی به خط وصال شیرازی.

- ترجمه منظوم وصیت امام علی به امام حسین (ع) سروده سید حسن غزنوی.

۲. رونمایی از عرفات‌العاشقین بزرگ‌ترین تذکره شاعران فارسی‌گوی (هشت جلد) همراه با تجلیل از استاد محمد قهرمان و نکوداشت مرحوم استاد ذبیح‌الله صاحبکار (با همکاری دانشگاه فردوسی مشهد).

۳. همایش بزرگداشت خواجه نصیرالدین طوسی در پنجم اسفند با انتشار شش اثر.

این بود مختصری از برنامه‌های آینده مرکز که امیدواریم توفیق انجام آنها را داشته باشیم. ان‌شاءالله.

تصویر آنها را برای انواع فعالیتهای پژوهشی (از تصحیح متن و چاپ نسخه‌برگردان آنها گرفته تا تحلیل متن‌شناسی و بررسی نسخه‌شناختی) در اختیار پژوهشگران برجسته و کاردان یا دانشجویان توانمند و برتر دوره‌های دکتری و کارشناسی ارشد قرار دهد. هم‌اکنون، نسخه‌هایی در حوزه ادبیات، فلسفه و تاریخ علم‌شناسایی شده است. این کار را - به خواست خداوند - ادامه خواهیم داد تا فهرستی از هزار نسخه نفیس در خور پژوهش از رساله‌های کوتاه چندبرگی گرفته تا نسخه‌های پربرگ چندجلدی فراهم آوریم.

جز فعالیت مذکور، در حال حاضر چند طرح پژوهشی به اتمام رسیده یا در دست انجام است که از آن میان به دو طرح اشاره می‌کنیم:

۱. روش‌شناسی تحلیل متن: این طرح پژوهشی به شرح روشها و تبیین رهیافتهای مختلف تحلیل متن می‌پردازد و با ذکر نمونه‌ها به گونه‌ای ملموس آن روشها و رویکردها را شرح می‌دهد. از آنجا که این طرح برای خواننده ایرانی در دست اجراست، مجری طرح با وجود توجه بایسته به روشها و رویکردهای غربی در تحلیل متون، شواهد و مباحث خود را با تکیه بر متون ایرانی/ اسلامی مطرح می‌کند و در پایان هر بخش نیز شماری از منابع را (اعم از کتاب و مقاله) به زبان فارسی، برای مطالعه بیشتر معرفی می‌نماید. یکی از اهداف عمده این طرح پژوهشی که پس از اتمام به صورت درسنامه‌ای در تحلیل متون منتشر خواهد شد، بومی کردن روشهای گوناگون تحلیل متن است، کاری که در پژوهشهای صورت گرفته دیده نمی‌شود.

۲. نسخه‌شناخت: این طرح که اجرای آن به اتمام رسیده و در آینده‌ای نزدیک از سوی مرکز منتشر می‌شود، بیشتر مباحث و موضوعات نسخه‌شناسی را در بر می‌گیرد و از این جهت شاید در ایران کم‌سابقه باشد. توصیف دقیق و کاربردی بخشهای گوناگون نسخ خطی و همراه کردن تعاریف و توصیفات نسخه با تصاویری از نسخه‌های خطی، از ویژگیهای در خور توجه این طرح است. طبعاً پس از چاپ، از این اثر می‌توان به عنوان یک کتاب درسی مفید در زمینه نسخه‌شناسی بهره جست.

نشریات: آینه میراث و گزارش میراث

آینه میراث در دوره مدیریت جدید خود، فضای نوینی را

